

досить часто узгоджує свої норми з емпірично-визнаними позиціями людства, що виявляється у санкціонуванні моральних норм державою. Разом з тим, право, домінуючи над моральними догмами та застиглими канонами суспільної моралі, «підштовхує» суспільні відносини до подальшого розвитку, відміни старих і прийняття нових норм права, тобто до вирішення суспільних проблем взаємовідносин державною силою.

Література

1. Петришин О. В. Теорія держави і права: підруч. / О. В. Петришин, С. П. Погребняк, В. С. Смородинський та ін. – Х.: Право, 2014. – 368 с.
2. Коваленко Н. Ю. Співвідношення права й моралі в контексті правової культури / Н. Ю. Коваленко // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2015. – Вип. 3. – Т. 1. – С. 20-23.
3. Самолюк Ю. М. Співвідношення права і моралі / Ю. М. Самолюк // Судова апеляція. – 2009. – № 2(15). – С. 16-23.

УДК 340.111(043.2)

Зозуля Ю. С., студентка,
Навчально-науковий Юридичний інститут,
Національний авіаційний університет, м. Київ
Науковий керівник: Шапенко Л. О., асистент

МІСЦЕ НОРМИ ПРАВА В СИСТЕМІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Правові норми – це один з найістотніших факторів, що забезпечує стабільність функціонування того чи іншого соціального організму. В юридичній літературі під нормою права переважно розуміють закріплене у джерелах права правило загального характеру, що визначає стандарт належної чи дозволеної поведінки або наслідки його порушення, ефективна дія якого забезпечується державою [1, с. 160; 2, с. 242]. Ю. Пацурківський зазначає, що норми права встановлюють ідеальні моделі, критерії потенційно можливої правомірної поведінки [3, с. 59]. Іншими словами кажучи, норма права є певною моделлю правомірної поведінки, що встановлюється і охороняється державою.

Проте нормативні приписи держави не завжди являються класичними моделями поведінки особи. Значна їх частина є спеціалізованими (нетиповими), так як несуть у собі свого роду незавершені риси моделі, хоча і є нормативними настановами держави. Такі норми права безпосередньо відносини між суб'єктами не врегульовують, а лише сприяють реалізації правил поведінки і в такий спосіб опосередковано впливають на суспільні відносини, виконуючи субсидіарну функцію у правовому регулюванні [1, с. 160-170].

Тож, з огляду на характер впливу норм права на суспільні відносини, слід зазначити, що визначення нормативного припису як стандарту чи моделі є не зовсім чітким. Оскільки норми в межах системи права мають свою спеціалізацію і не всі з них можна розглядати як зразки поведінки (ця ознака притаманна типовим нормам права, а от більшості спеціалізованих норм не належить взагалі); навіть прямий припис держави відображає не суспільне відношення, а можливу чи належну поведінку учасників правовідносин.

Фактична наявність норм права, що є результатом правотворчої діяльності держави, не забезпечує дієвого врегулювання та впорядкування суспільних відносин. Адже сама по собі соціальна сутність права полягає у створенні необхідних умов для реалізації прав та задоволення інтересів окремих осіб з метою нормального існування та розвитку суспільства. Тому здійснення ефективного правового регулювання залежить не лише від змісту нормативних приписів, а й від правильності їх реалізації. Ключову роль при цьому виконують державні органи, які повинні відслідковувати процес впровадження норм права в суспільне життя, аналізувати їхній вплив на поведінку людини. І за умови втілення нормативних приписів у конкретних суспільних відносинах можна говорити про їхню цінність та реальне значення.

Саме норма права регулює суспільні відносини і впливає на них. Ця ознака є характерною для всіх правових норм незалежно від джерела права та правової системи. Будучи юридичною базою виникнення і розвитку правовідносин, норми права чинять на них безпосередній вплив. Разом з тим, правовідносини також впливають на норми права, зумовлюючи з часом зміну нормативної бази. Тобто таким виглядає двосторонній зв'язок правовідношення і норми: з одного боку, правовідношення містить у собі норму, відображає певну форму сталої поведінки; з іншої, – норма виражає певний усталений тип відносин, а також волю суб'єктів права.

Реалізація норм права може відбуватися і поза правовідносинами шляхом використання суб'єктом його прав та виконання ним обов'язків не вступаючи у відносини з іншими особами [1, с. 231]. Це має важливе значення в процесі здійснення правового регулювання, адже через саморегулятивну діяльність відбувається втілення в життя не лише правових норм, а й відповідних моральних програм, що впливають на суб'єктів через прямі зв'язки. Так, важливе значення має правомірна поведінка людей, внаслідок якої відбувається безпосередня реалізація диспозицій заборонних правових норм та досягається загальне запобігання антисоціальним вчинкам.

Більшість науковців зазначають, що реалізація норм права втілюється у правомірній поведінці учасників суспільних відносин. При цьому правомірну поведінку розглядають як соціально корисну поведінку, яка

відповідає інтересам суспільства, держави і конкретних осіб [3, с. 61-62; 4, с. 30-31]. Слід зазначити, що в наведеному визначенні правомірна поведінка безпосередньо пов'язується з реалізацією правових норм.

Беручи до уваги поділ норм права на заборонні, зобов'язальні та уповноважувальні, а також враховуючи характер дій правореалізуючих суб'єктів, науковці виділяють наступні форми реалізації норм права [1, с. 265; 4, с. 31-32]: дотримання (форма реалізації заборонних норм права, за якої характерною є пасивна поведінка суб'єкта, тобто утримання від здійснення дій); виконання (форма реалізації зобов'язальних норм права, що вимагає активної поведінки суб'єкта, виконання дій згідно приписів права); використання (форма реалізації уповноважувальних норм права, коли суб'єкт відповідно до своїх інтересів і потреб використовує права, надані йому відповідно до приписів норм права); застосування (форма реалізації норм права, що передбачає діяльність державних органів чи посадових осіб з метою вирішення конкретної справи шляхом видання індивідуально-правових приписів).

Отже, як висновок, слід зазначити, що норма права є закріпленим державою специфічним правовим засобом, за допомогою якого відбувається вплив на поведінку суб'єктів права з метою встановлення правопорядку в суспільстві та задоволення потреб людини і держави, тобто досягнення бажаного особистого чи соціального результату. Адже втілення правових норм в життя передбачає створення сприятливих умов для динамічного прогресу громадянського суспільства та розвитку правової держави.

Література

1. Петришин О. В. Теорія держави і права: підруч. / О. В. Петришин, С. П. Погребняк, В. С. Смородинський та ін. – Х.: Право, 2014. – 368 с.
2. Теорія держави і права: навч. посіб. / [С. К. Бостан, С. Д. Гусарєв, Н. М. Пархоменко та ін.]. – К.: ВЦ «Академія», 2013. – 348 с.
3. Пацурківський Ю. П. Реалізація права: поняття, зміст та співвідношення з суміжними категоріями / Ю. П. Пацурківський // Науковий вісник Чернівецького університету. – Чернівці: Чернів. нац. ун-т, 2012. – Вип. 636. – С. 59-64.
4. Легка О. В. Реалізація норм права: теоретико-правові аспекти / О. В. Легка // Право і суспільство. – 2012. – № 1. – С. 30-33.